

*Теплюк М. А., к.е.н., доцент,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана*

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ РЕСУРСНІ АСИМЕТРІЇ В СУЧАСНОМУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРИ

У сучасних умовах функціонування та динамічного розвитку бізнес-середовище характеризується залученням традиційних та інтелектуальних ресурсів, які є основою підприємницької діяльності. Забезпечення економічної стійкості та конкурентоспроможності компанії на ринку, безпосередньо пов'язане з ефективністю використання елементів ресурсного портфеля. Проблема, з якою зустрілось людство у ХХ сторіччі – це обмеженість ресурсів та необхідність їх раціонального використання, що стало поштовхом до бурхливого розвитку наукової думки з приводу ефективного використання ресурсів. Основним завданням та орієнтиром у стратегічному розвитку підприємства є досягнення конкурентних переваг за рахунок пошуку інноваційних методів ідентифікації та оцінювання ефективності використання ресурсів з визначенням їх вагомості.

Аналіз наукових праць, показав розбіжність у поглядах щодо визначення поняття «ресурси», їх класифікації, методів оцінювання та управління. У сучасному менеджменті «ресурси» є домінуючою теоретичною платформою для стратегічного управління бізнесом. Провівши дослідження етимології «ресурси», доцільно зазначити, що в перекладі з французької мови термін «*ressource*» - це «допоміжний засіб». У даному контексті – це сприятлива умова, яка дозволяє шляхом певних перетворень досягти бажаного результату. Цікавим є тлумачення з латині, де «*resurgere*» - це «добре бути», тобто засіб запуску процесу будь-якої діяльності [1; 2-3].

Найбільшої уваги, серед класифікаційних елементів ресурсного дерева, заслуговують саме інтелектуальні ресурси, як компоненти досягнення конкурентоспроможності на ринку. Багато науковців, ототожнюють поняття «інтелектуальні ресурси» та «інтелектуальний капітал» як наукове спрямування почали досліджувати нещодавно – з 90-х років ХХ століття. Актуальність проблематики дослідження зумовила неоднозначність і суперечливість думок дослідників щодо визначення сутності та структури інтелектуального ресурсу.

Зазначимо, що розглядаючи ресурсні складові під призмю інноваційного розвитку, найбільш важливою, в цьому аспекті є саме *інтелектуальна* складова. Перш за все це стосується продуктів інтелектуальної діяльності, нематеріальних активів, які виражені в формах індивідуального об'єктивованого знання та людського капіталу, що формують сукупність елементів інтелектуального характеру. Поняття «інтелектуальні ресурси», на нашу

думку, можна трактувати як специфічні знання, унікальний досвід, компетенції, динамічні можливості, та здатності і прогресивні інформаційні канали, які сформовані компанією та використовується для створення цінності для всіх зацікавлених сторін.

В економічній літературі виділяють три основні складові інтелектуальних ресурсів, а саме:

✓ *людські* – це сукупність знань, навичок, творчих здібностей, досвіду та можливостей працівників відповідати вимогам і стратегічним цілям компанії;

✓ *організаційні* – програмні засоби електронно-обчислюваних машин, бази даних, організаційна структура, патенти, товарні знаки, а також механізми забезпечення продуктивності праці та функціонування компанії;

✓ *клієнтські* - це зв'язки зі споживачами, партнерами, постачальниками, профспілками, органами влади та іншими контрагентами, які функціонують у бізнес середовищі, зокрема: економічному, соціальному та політичному[4-5].

Окремою складовою, ми вважаємо доцільним виділити *управлінські, технологічні та інформаційні*. Аргументуємо свою думку тим, що *технологічні*, можна охарактеризувати, як сукупність знань, навиків та досвіду пов'язаних з формуванням унікальних технологічних особливостей на основі симбіозу інноваційного розвитку та технологій виробництва. В економічній науці і психологічних вченнях є багато дискусійних поглядів на *управлінські ресурси* як мережеву здатність вищого керівництва знаходження оптимального способу досягнення поставлених цілей, а також стимулювати інноваційний розвиток підприємства.

Основоположник сучасного менеджменту П.Друкер, у своїй книзі «Ефективний керівник» доводить, що талановитий спеціаліст, геній у своїй галузі рідко стає ефективним управлінцем. Він вважає, що управління – це специфічний вид діяльності, професія, котрій можна та необхідно навчатися. Вона психологічно тісно пов'язана з такою рисою характеру, як компетенція. Під інформаційними ресурсами, слід розуміти організаційну здатність та підприємницькі здібності перетворювати динамічні можливості. Більшість науковців, вважають, що інтелектуальний капітал - це сукупність трудових, інтелектуальних ресурсів та інтелектуальних продуктів підприємства [6-7].

Рис. 1 – Логіка формування інтелектуальних асиметрій в ресурсному портфелі підприємства

Джерело: Сформовано автором

А інтелектуальні ресурси є сукупністю науково-виробничих, фінансових, маркетингових, організаційно-управлінських, інформаційних, юридичних ідей, інструментів, технологій, отриманих у результаті інтелектуальної праці, табл.1.

Для визначення сутності категорії «інтелектуальні ресурси» необхідно встановити її взаємозв'язок з іншими категоріями. Щодо термінів «інтелектуальний капітал» та «інтелектуальні ресурси» загальним у них є те, що вони: по-перше, безпосередньо базуються на продуктах інтелектуальної діяльності; по-друге, використовуються як чинник підвищення ефективності діяльності на основі прирощення доданої вартості і збільшення ринкової ціни; по-третє, можуть належати персоналу, підприємству та зовнішньому середовищу; по-четверте, динамічне зростання економіки підприємства за рахунок інтелектуальних продуктів притаманне інноваційно-орієнтованим компаніям [8-9].

Таблиця 1 – Сутнісна характеристика досліджуваних дефініцій

Поняття	Характеристика
«інтелектуальний капітал»	Це знання, інформація, досвід, організаційні можливості, інформаційні канали, які можна використовувати для створення багатства. Це знання, які можуть бути конвертовані у вартість. Іншими словами, це сума всього того, що знають і чим володіють працівники, а також те, що формує конкурентоспроможність підприємства. Приклад – людський капітал, структурний, клієнтський.
«нематеріальні активи»	При прийнятті до бухгалтерського обліку активів як нематеріальних необхідне одноразове виконання наступних умов: а) відсутність матеріально-речовинної структури; б) можливість ідентифікації (виокремлення, відділення) підприємством від іншого майна; в) використання у виробництві продукції, при виконанні робіт чи наданні послуг, а також для управлінських потреб компанії; г) використання протягом тривалого часу, тобто терміну корисного використання тривалістю понад 12 місяців або звичайного операційного циклу, якщо він перевищує 12 місяців; д) підприємством не передбачається подальший перепродаж даного майна та інше.
«інтелектуальна власність»	Це право власності на літературні, художні і наукові твори; винаходи; наукові відкриття; деякі види промислової власності (товарні знаки, фірмові найменування і позначення) Ідентифікуючий приклад – авторське право, промислова власність.
«інтелектуальні ресурси»	Це всі продукти інтелектуальної діяльності (незалежно від їх обліку в балансі), які формують та розширюють потенційні можливості підприємства за рахунок їх унікальності, забезпечують його стійкі конкурентні переваги.

Джерело: Сформовано автором

Таблиця 2 - Взаємозв'язок категорій «інтелектуальний капітал» та «інтелектуальні ресурси»

Спільні риси	Відмінні риси:
<ul style="list-style-type: none"> ☐ безпосередньо базуються на продуктах інтелектуальної діяльності; ☐ використовуються як чинник підвищення ефективності діяльності на основі прирощення доданої вартості і збільшення ринкової ціни; ☐ можуть належати персоналу, підприємству та зовнішньому середовищу; динамічне зростання економіки підприємства за рахунок інтелектуальних продуктів притаманне інноваційно-орієнтованим компаніям. 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ інтелектуальні ресурси створюють стійкі конкурентні переваги компанії та забезпечують зростання у довгостроковій перспективі за рахунок своєї унікальності; неможливість копіювання або відтворення, відсутності замінників та рідкості серед ресурсів підприємств; ☐ інтелектуальні ресурси – є більш ширшою категорією, ніж інтелектуальний капітал, оскільки об'єднує інтелектуальний капітал людей і різні форми нематеріальних активів; ☐ інтелектуальний капітал стає дійсно капіталом лише тоді, коли включається в капітал підприємства і в процесі свого руху приносить більшу вартість за рахунок доданої вартості; ☐ інтелектуальні ресурси забезпечують зростання вартості компанії за рахунок створення цінності для всіх зацікавлених сторін.

Джерело: Сформовано автором

Очевидним є те, що ресурси, які створюють інноваційні інтелектуальні продукти для забезпечення конкурентних переваг компанії, стають її інтелектуальними ресурсами. Саме інтелектуальні ресурси у поєднанні із матеріальними ресурсами набувають вирішального значення для забезпечення конкурентних переваг підприємств у довгостроковій перспективі завдяки своїм унікальним властивостям. Тому одним із найбільш прибуткових напрямів діяльності розвинених країн є саме експорт знань у вигляді технологій, програмного забезпечення, винаходів та інших інтелектуальних продуктів.

На сьогоднішній день актуальності набуває концепція ресурсної асиметрії. Ключовою особливістю є той факт, що володіння ресурсами та можливостями щодо їх використання і

відтворення не є обов'язковою умовою успіху підприємства; *важливим є винайдення саме тих ресурсів, яких не має жоден із конкурентів*, тобто асиметрій, і лише вони здатні забезпечити стійку конкурентну перевагу на основі високоефективної діяльності підприємства. Отже, *інтелектуальні ресурсні асиметрії* – це рідкісні конкурентні ресурси (знання, здатності, навички, організаційні процеси, бренд, цінності, відмітні характеристики компанії), яких не мають інші підприємства та які неможливо скопіювати навіть при правильному розподілі витрат.

Список використаних джерел:

1. Шевчук Н. В. Інформація як економічний ресурс: сутність і роль у забезпеченні конкурентоспроможності сучасного підприємства [Електронний ресурс] / Н. В. Шевчук // Ефективна економіка / Електронне наукове фахове видання. – № 6, 2012.
2. Вовк І. Проблеми автоматизації управління ресурсами підприємства засобами ERP-систем [Електронний ресурс] / І. Вовк // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2011. – Вип. 2 (5). – Режим доступу: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11vipres.pdf>.
3. Швиданенко Г. О. Економіка підприємства: підручник / Г. О. Швиданенко, В. Г. Васильков, Н. П. Гончарова [та ін.] ; за заг. ред. Г. О. Швиданенко. – Київ : КНЕУ, 2009. – 598 с.
4. Міхньова С. Г. Інтелектуалізація економіки: інноваційне виробництво та людський капітал [Електронний ресурс] / С. Г. Міхньова / Електронне видання «Апатта», 2011. – Режим доступу: http://www.aratta-ukraine.com/text_ua.php?id=2216
5. Ніколайчук О. А. Управління інтелектуальним капіталом підприємства як головний фактор інноваційного розвитку/ Г. О. Швиданенко, О. А. Ніколайчук // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки (Google Scholar). – 2015. – № 6. – С. 245–250.
6. Швиданенко Г. О. Категоріально-понятійний аспект асиметрії розвитку підприємств в контексті технологічних змін / Г. О. Швиданенко, О. В. Кирилюк // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2018. – Вип. 3. – С. 73–76.
7. Marr B., D. Gray, A. Neely. Why Do Firms Measure their Intellectual Capital? // Journal of Intellectual Capital. — 2003. — № 4. — С. 441—464.
8. Pyke S., Rylander A., Roos G., 2002 "Intellectual Capital Management and Disclosure", in Choo C.W.&Bontis N. (Eds.) The Strategic management of intellectual capital and organizational knowledge. — Oxford University Press, New York.
9. Шахно А.Ю. Сучасний стан та перспективи розвитку людського капіталу в Україні / А.Ю. Шахно, Л.С. Андрух// Інноваційна економіка. — 2017. — № 1—2 [67]. — С. 88—94.